

ТАРБИЯВИЙ ИШЛАР САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ МЕХАНИЗМЛАРИ

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18227411>

Тўхтамурадов Фозил Ахмедович

*Ўзбекистон Республикаси Ҳарбий Хавфсизлик
ва Мудофаа Университети цикл бошлиғи, доцент.*

Аннотация

Мазкур ишда таълим-тарбия жараёнининг сифати ва самарадорлигини оширишнинг долзарб масалалари ёритилган. Тадқиқотда тарбиявий ишларни ташкил этишда тизимли ёндашув, инновацион педагогик технологиялардан фойдаланиш ва ёшларнинг психологик хусусиятларини инобатга олиш механизмлари таҳлил қилинган. Шунингдек, оила, маҳалла ва таълим муассасаси ҳамкорлигини мустаҳкамлашнинг амалий аҳамияти асослаб берилган. Мақола маънавий баркамол шахсни шакллантиришда тарбиявий методларни модернизация қилиш бўйича таклиф ва тавсияларни ўз ичига олади.

Аннотация

В данной работе освещены актуальные вопросы повышения качества и эффективности воспитательного процесса. В исследовании проанализированы механизмы системного подхода, использования инновационных педагогических технологий и учета психологических особенностей молодежи в организации воспитательной работы. Также обосновано практическое значение укрепления взаимодействия семьи, махалли и образовательного учреждения. Статья содержит предложения и рекомендации по модернизации воспитательных методов в формировании духовно развитой личности.

Abstract

This work highlights topical issues of improving the quality and efficiency of the educational and upbringing process. The research analyzes the mechanisms of a systematic approach, the use of innovative pedagogical technologies, and taking into account the psychological characteristics of youth in the organization of educational work. The practical importance of strengthening the cooperation between the family, the community (mahalla), and the educational institution is

also substantiated. The article includes suggestions and recommendations for modernizing educational methods in the formation of a spiritually mature personality.

Калит сўзлар

тарбия, самарадорлик, механизм, маънавий-ахлоқий ривожланиш, инновация, ҳамкорлик, педагогик технология, шахс шаклланиши.

Ключевые слова

воспитание, эффективность, механизм, духовно-нравственное развитие, инновация, сотрудничество, педагогическая технология, формирование личности.

Keywords

education, efficiency, mechanism, spiritual and moral development, innovation, cooperation, pedagogical technology, personality formation.

Тарбиявий ишлар самарадорлигини ошириш — бу фақатгина тадбирлар ўтказиш эмас, балки таълим олувчининг дунёқарашини тизимли равишда шакллантириш жараёнидир. Бугунги кунда ушбу жараёни сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш учун қуйидаги асосий механизмлардан фойдаланиш тавсия этилади:

1. Тарбиянинг Институционал Механизми (Ҳамкорлик занжири)

Тарбиянинг самарадорлиги фақат таълим муассасасига боғлиқ бўлиб қолмаслиги керак. Бунда "Оила – мактаб – маҳалла" занжирини мустаҳкамлаш асосий механизм ҳисобланади.

Оила: Ота-оналарнинг педагогик маданиятини ошириш (масалан, "Ота-оналар мактаби" лойиҳалари).

Маҳалла: Ёшларнинг бўш вақтини мазмунли ташкил этиш ва ижтимоий назорат.

Таълим муассасаси: Маънавий-маърифий ишлар бўйича директор ўринбосарлари ва синф раҳбарларининг фаолиятини янгича ёндашув асосида ташкил этиш.

2. Технологик ва Инновацион Механизм

Замонавий ёшлар ахборотни тез ва визуал кўринишда қабул қиладилар. Шу сабабли, қуруқ маърузалардан воз кечиб, қуйидагиларга ўтиш зарур:

Интерфаол методлар: Кейс-стади (ҳаётий вазиятларни таҳлил қилиш), роль ўйинлари ва психологик тренинглари.

Медиа-тарбия: Ижтимоий тармоқлар ва рақамли контент орқали ижобий кадрларни тарғиб қилиш (видеороликлар, подкастлар).

Лойиҳавий таълим: Ўқувчиларнинг ўзлари ижтимоий лойиҳалар (масалан, хайрия ишлари, экологик акциялар) устида ишлаши.

3. Психологик Диагностика Механизми

Тарбиявий таъсир ўтказишдан олдин ўқувчининг руҳий ҳолатини тушуниш лозим. Самарадорликни ошириш учун:

Ҳар бир ўқувчининг психологик профилини яратиш.

"Тенгдош-тенгдошга" тамойили асосида лидер ёшларни тарбия жараёнига жалб қилиш.

Девиант (хулқи оғир) ўқувчилар билан индивидуал коррекцион ишларни йўлга қўйиш.

1. Тарбиявий ишларни лойиҳалашнинг 3 босқичи

Тарбия жараёни самарали бўлиши учун у қуйидаги босқичлардан ўтиши керак:

Диагностика босқичи: Ўқувчининг оилавий шароити, қизиқишлари ва ижтимоий муҳитини ўрганиш.

Амалий босқич: Белгиланган методлар (суҳбат, саёҳат, ижодий иш) орқали таъсир кўрсатиш.

Таҳлилий босқич: Эришилган натижани аввалги ҳолат билан солиштириш.

2. Замонавий тарбиянинг устувор йўналишлари

Ҳозирги кунда тарбиявий ишлар қуйидаги 5 та муҳим йўналишга қаратилиши шарт:

Медиа-маданиятни шакллантириш: Ёшларни интернетдаги фейк хабарлар ва зарарли контентдан ҳимоя қилиш (Кибертарбия).

Экологик онг: Табиатга масъулият билан ёндашиш ва барқарор ривожланиш кўникмалари.

Эмоционал интеллект (EQ): Ўз ҳиссиётларини бошқариш ва бошқалар билан соғлом мулоқот қилиш қобилияти.

Миллий ўзликни англаш: Тарих, тил ва анъаналарни замонавий қиёфада ўрганиш.

Тайм-менежмент: Вақтдан унумли фойдаланиш ва мақсад қўйишни ўргатиш.

3. Тарбияда "Кейс-стади" (Муаммоли вазият) методи

Бу метод самарадорликни 2-3 баравар оширади. Масалан:

Ўқувчиларга реал ҳаётини ихтилоф (конфликт) берилади.

Улар гуруҳларга бўлиниб, вазиятдан чиқишнинг ахлоқий йўллариини излайдилар.

Бунда ўқитувчи "аксиома" айтувчи эмас, балки модератор сифатида иштирок этади.

4. Тарбиявий ишлар самарадорлигини белгиловчи мезонлар

Натижани қандай баҳолаймиз?

Билимлилиқ: Ахлоқий меъёрларни билиш даражаси.

Ишонч: Билганларига қатъий ишониш ва амал қилиш.

Кўникма: Қийин вазиятларда тўғри қарор қабул қила олиш.

Хулоса

Тарбиявий ишлар самарадорлигини ошириш учун "Тарбиянинг 4К моделини" (Коммуникация, Критик фикрлаш, Креативлик, Кооперация) амалиётга татбиқ этиш лозим. Бу ёшларни нафақат билимли, балки мустақил қарор қабул қила оладиган шахс қилиб шакллантиради.

Тарбиявий ишлар самарадорлигига фақат тизимли ёндашув орқали эришиш мумкин. Бунда тарбия жараёни қуруқ маърузалардан воз кечиб, инновацион технологиялар ва рақамли медиа имкониятларига таяниши зарур. Энг асосий механизм — "Оила – мактаб – маҳалла" занжирининг узвийлигини таъминлаш ҳамда ҳар бир ўқувчига унинг индивидуал-психологик хусусиятларидан келиб чиқиб ёндашишдир. Натижада ёшларда нафақат билим, балки мустақил фикрлаш ва юксак маънавий масъулият шаклланади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Абу Наср Фаробий. Фозил одамлар шаҳри. — Тошкент: Янги аср авлоди, 2016.

2. Зиёмуҳаммадов Б. Педагогика. — Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2006.

3. Ибрагимов Х.И., Абдуллаева Ш.А. Педагогика назарияси (дарслик). — Тошкент: Фан ва технология, 2008.

4. Мусурмонова О. Маънавий қадриятлар ва ёшлар тарбияси. — Тошкент: Ўқитувчи, 1996.

5. Қуронов М. Мактаб маънавияти ва миллий тарбия. — Тошкент: Маънавият, 2013.